

Welkom bij de wegwijzer: Duurzaamheid

De Rekenkamercommissie Alphen aan den Rijn wil op een eigentijdse manier de gemeenteraad ondersteunen met nuttige inzichten en adviezen. Met zogenaamde Wegwijzers bieden wij een handzaam document dat de raad in woord en beeld wegwijs maakt in een beleidsthema.

Op basis van input vanuit de fractiegesprekken en in overleg met de auditcommissie hebben wij drie beleidsthema's gekozen:

- Duurzaamheid
- Sociale Agenda
- Woningbouw

De wegwijzer bevat cijfers en feiten, een kwalitatieve duiding van de uitdagingen voor Alphen aan den Rijn en suggesties voor vragen die u in raad aan de orde kunt stellen. Daarmee heeft u concrete aanknopingspunten voor debat in de raad en voor de dialoog met het college.

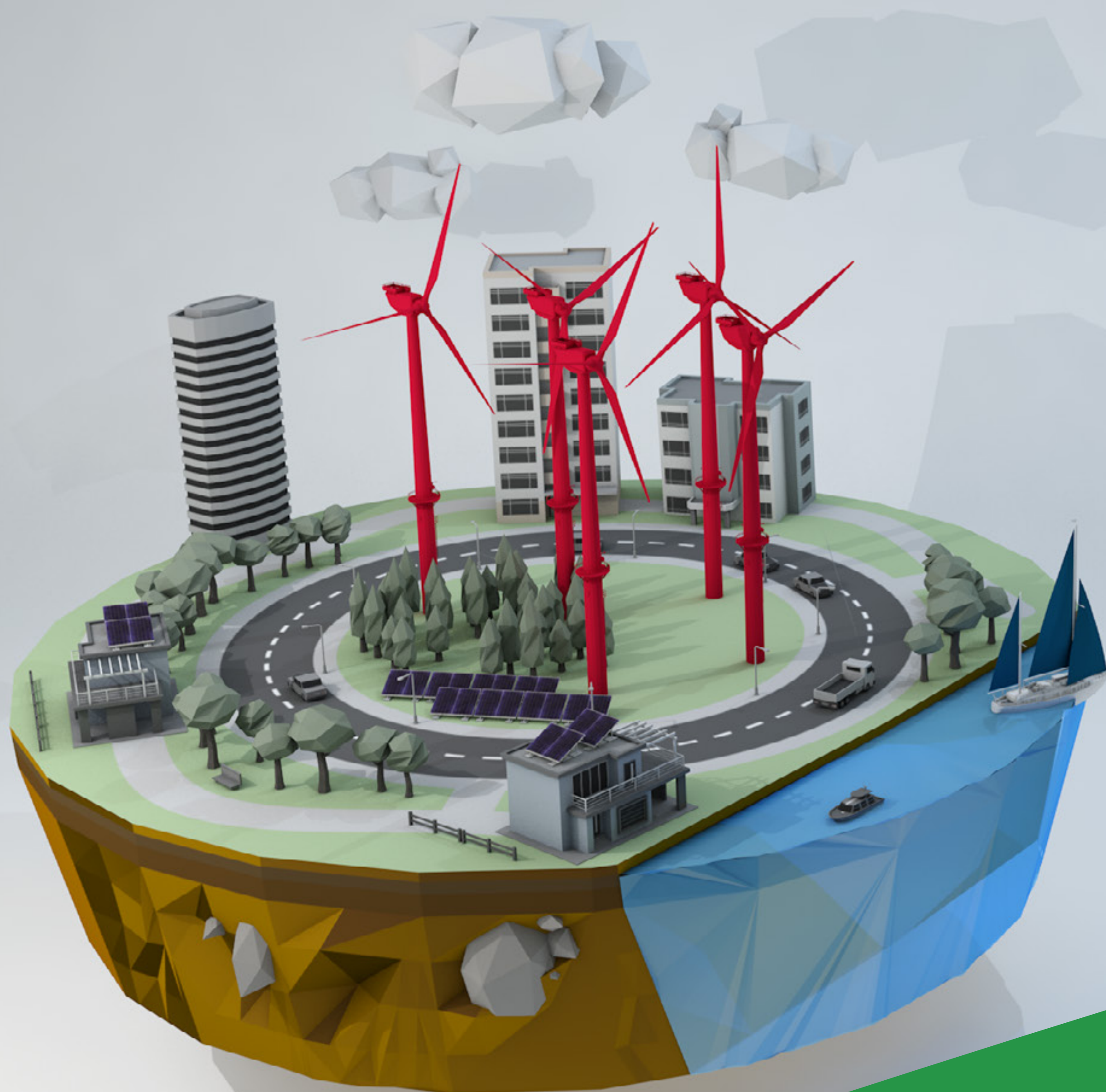
Dit document is een zogenaamde “clickable” pdf. Dit wil zeggen dat u binnen het document meteen kan doorklikken naar specifieke onderwerpen of achtergrondinformatie.*

** Zie de teksten die voorzien zijn van een ⓘ. Met een klik op de ⓘ verschijnt de achterliggende informatie.*

Lezen op tablet:

De wegwijzer is het beste te lezen door haar te openen in Acrobat Reader. Gebruikt u een tablet of ander device dan kunt u **[deze link](#)** gebruiken:

REKENKAMERCOMMISSIE
WEGWIJZER DUURZAAMHEID:
Duurzaamheidshoofdstad
van het Groene Hart?

De Rijksoverheid wil in 2050 geen broeikasgassen uitstoot, zoals CO2.

De Rijksoverheid wil in 2050 geen uitstoot van broeikasgassen, zoals CO2. Ook de gemeente Alphen aan den Rijn is ambitieus op het gebied van duurzaamheid. Slogans zoals "Duurzaamheidshoofstad van het Groene Hart" en "een groene stad met lef" onderstrepen dit. In 2015 presenteerde de gemeente het nieuwe duurzaamheidsbeleid Van A naar D: Alphen aan den Rijn op weg naar Duurzaamheid. Met het Actieprogramma Duurzaamheid 2017-2020 kiest de gemeente voor de versnelling. In de komende jaren is het aan de raad om de resultaten nauwgezet te volgen en verdere versnelling te stimuleren door snelle besluitvorming.

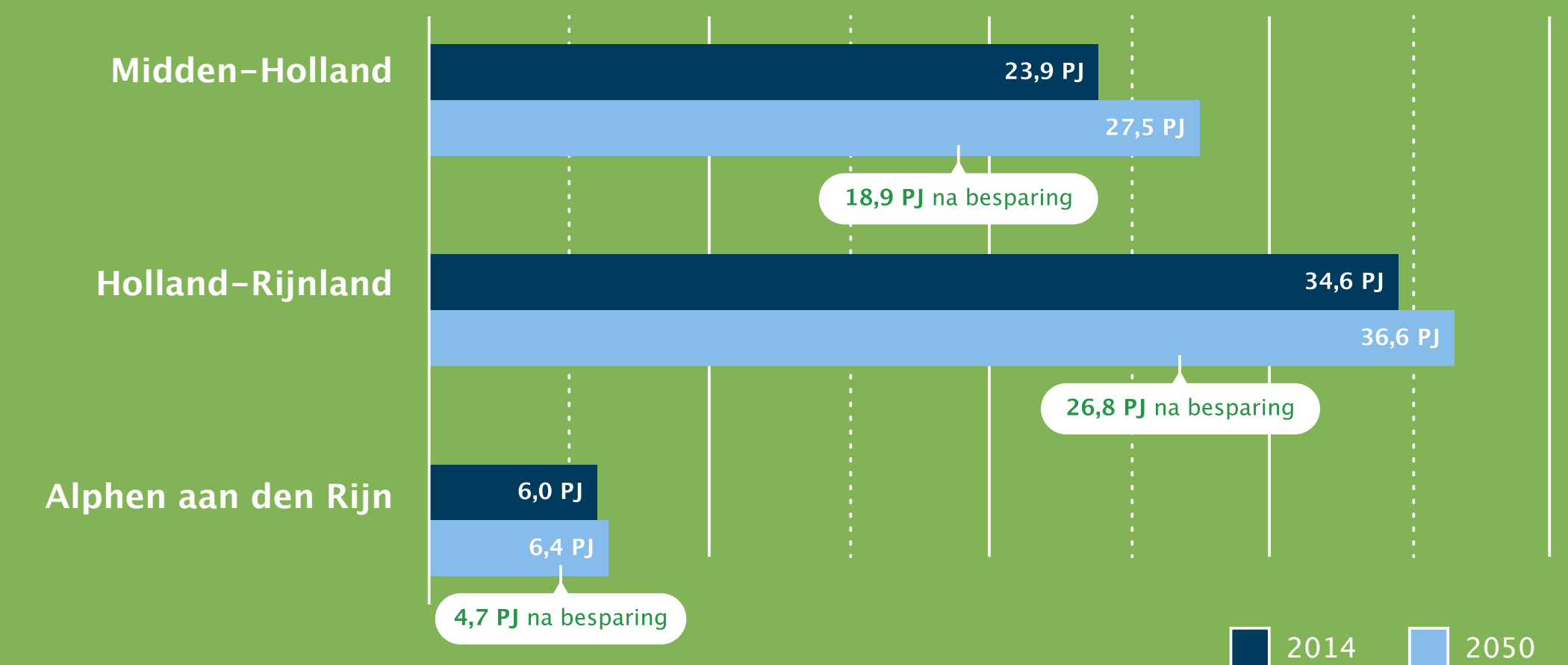
Landelijke trends

- Toename decentrale energieopwekking en energievoorziening
- Toenemende inzet op verbinding tussen energiesystemen
- Versnellen van (toepassing van) innovaties
- Kosten van zonnepanelen dalen
- Windturbines worden steeds groter en slimmer
- Energietransitie in samenhang zien met andere transitie: circulaire economie, bio-economie, big data, smart cities.

Financiën

Werkbudget Actieprogramma Duurzaamheid:	€ 5.000.000
Investering Actieprogramma Duurzaamheid:	€ 2.310.000
Duurzame gemeentelijke organisatie:	21%
Duurzaam ondernemen:	17%
Energie:	17%
Duurzaam wonen:	13%
Transitiearena en tijdelijk communicatiemedewerker:	12%
Duurzame scholen en verenigingen:	9%
Klimaatadaptie & Green City:	6%
Duurzame mobiliteit:	4%
Reserve duurzaamheid:	€ 2.690.000
Resterend budget Leningen	
Duurzaamheidslening: (aan particuliere huiseigenaren)	€ 960.000
Stimuleringslening: (aan huurders, VvE's, scholen, (sport)verenigingen, non-profitorganisaties en coöperaties)	€ 370.000
Green Deal lening: (aan bedrijven die initiatieven willen ontplooiën)	€ 1.000.000

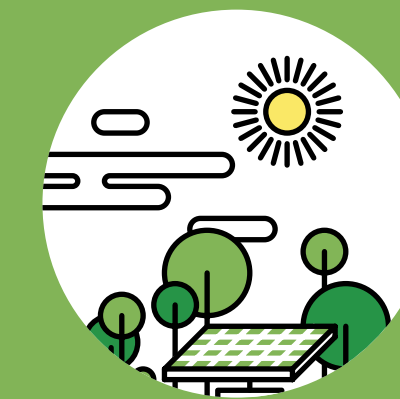
Energievraag

Waar ligt de potentie voor hernieuwbare energie?

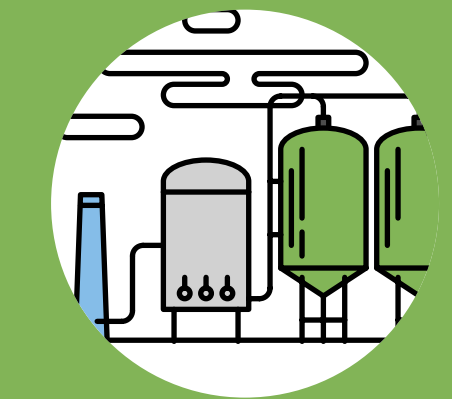
Wind: 3,6 Peta Joule (PJ)

Zon: 3,6 PJ

Biomassa: 0,3 PJ

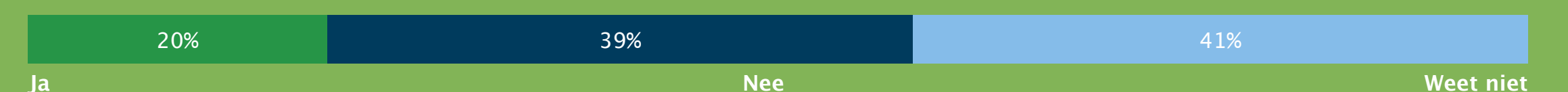

Geothermie 0,3 PJ

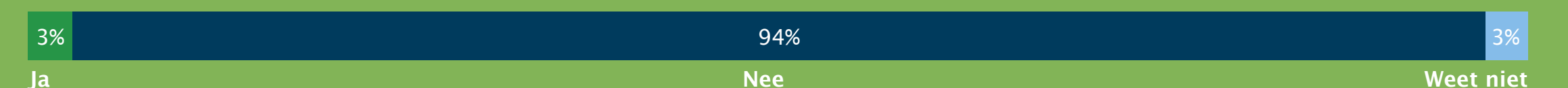
Duurzame energieopwekking

Veranderingsbereidheid inwoners op gebied duurzaamheid (2016)

Inwoners zelf actief met duurzaamheid

Wat is het streven?

Regionale opgaven

1. Minder energieverbruik ten opzichte van 2014: 2,5 PJ
2. Duurzame opwekking zonne- en windenergie
3. Stimuleren andere vormen van duurzame opwekking
4. Stevig inzetten op de warmtetransitie

Lokale opgaven

1. Energiebesparing en duurzame opwekking
2. Duurzaam wonen
3. Duurzame mobiliteit
4. Duurzaam ondernemen
5. Klimaatadaptatie & Green City
6. Duurzame scholen en verenigingen
7. Duurzame gemeentelijke organisatie

Hoofdoopgave:

Versnelling inzetten om de duurzaamheidsambities en klimaat- en energie-ambities te behalen.

Pilotregio Green Deal Regionale Energiestrategieën

Regio Midden-Holland, waarvan Alphen aan den Rijn deel uitmaakt, is een van de vijf pilotregio's. De regio werkt aan een langetermijnstrategie met een stappenplan voor de kortere termijn om uiterlijk in 2050 energieneutraal te zijn. De strategie wordt opgesteld met en door ondernemers, bewoners, overheden en kennisorganisaties in de regio.

De deal regionale energiestrategieën is een samenwerking van het ministerie van Economische Zaken, het ministerie van Infrastructuur en Milieu, het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, de Vereniging Nederlandse Gemeenten, de Unie van Waterschappen en het Interprovinciaal Overleg.

Focus in versnelling

1. **Energie besparen & duurzaam opwekken**
Zeer stevig inzetten op energiebesparing, verduurzamen van de gebouwde omgeving (woningvoorraad, bedrijfs- school- en verenigingsgebouwen) en opwekking van duurzame energie met als einddoel een energie- en CO2-neutraal Alphen aan den Rijn in het jaar 2050. Doorontwikkeling naar duurzaamheidshoofdstad van het Groene Hart.
2. **Klimaatadaptatie en Green City**
Een 'green city' ontwikkelen met aandacht voor klimaatadaptatie: innovatie in groenbeleid met aandacht voor kansen om hittestress tegen te gaan, opvang van regenwater (piekbuien) te vergroten, leefbaarheid en gezondheid van de woonomgeving te verbeteren en sociale cohesie te versterken door burgerparticipatie bij het onderhoud van buurtgroen.

1. Energiebesparing en duurzame opwekking

De toekomstige energiehuishouding in Alphen aan den Rijn is schoon en fossiele brandstoffen vrij. De eerste stap om dit te bereiken is energiebesparing. Alle inwoners, bedrijven en organisaties in Alphen aan den Rijn kunnen en moeten een bijdrage leveren aan deze eerste stap. In 2050 wordt alle energie die na besparing nog nodig is duurzaam opgewekt. Naast zon en wind, zijn biomassa, bodemwarmte en geothermie (uit diepe aardlagen), restwarmte, riothermie en energie uit water daarvoor beschikbaar.

Wat heeft Alphen aan den Rijn de afgelopen jaren gedaan (doelen en acties)?

-
- 1. Fossiele brandstofvrije, energie- en CO2-neutrale samenleving in 2050
.....
- 2. Energiebesparing gebouwde omgeving van gemiddeld 1,5% per jaar
.....
- 3. 14% duurzame energie in 2020
.....
- 4. 50% meer aansluitingen met opgewekte zonne-energie in 2020 (t.o.v. 2016)

Vragen voor de raad:

- i. Hoe stuur je slim op prestatieafspraken met woningcorporaties voor de realisatie van energiebesparing?
- ii. Hoe stimuleer je energiebesparing bij particulier woningbezit?
- iii. Hoe kunnen we energiebesparing een centraal onderdeel maken van onze beleidskeuzes?
- iv. Willen we subsidies verstrekken om duurzaamheid te versnellen?

2. Duurzaam wonen

Nieuwe woonwijken worden aangelegd zonder aardgasaansluiting. Nieuwbouw is aardgasloos en ten minste energieneutraal, in het beste geval energieleverend. De energiehuishouding van de bestaande woningvoorraad van woningcorporaties en van particuliere eigenaren is verduurzaamd door energiebesparende maatregelen en zonnepanelen op daken.

Wat heeft Alphen aan den Rijn de afgelopen jaren gedaan (doelen en acties)?

-
- 1. Bestaande woningen dragen bij aan ambities energiebesparing en opwekking duurzame energie
-
- 2. Alle nieuwbouwplannen vanaf 2018 aardgasvrij, energieneutraal en afgestemd op omgeving
-
- 3. Sociale huurwoningen in 2020 gemiddeld energielabel B
-
- 4. 80 % van particuliere huurwoningen in 2020 minimaal energielabel C

Vragen voor de raad:

- i. Hoe zorgen we voor meer duurzame woningbouw binnen onze gemeente?
- ii. We willen dat alle nieuwe woningen aardgasloos en energieneutraal worden gebouwd. Hoe dwingen we dit af of stimuleren we dit bij particuliere nieuwbouw?
- iii. Hoe zorgen we voor verduurzaming van de bestaande woningvoorraad (bijv. van woningcoöperaties)?
- iv. Hoe zorgen we naast de duurzaamheidslening voor het versnellen van verduurzaming van particuliere woningen?
- v. Welke stimuleringsmaatregelen kunnen we nog meer nemen om inwoners, bedrijven en woningcoöperaties aan te zetten tot verduurzaming?

3. Duurzame mobiliteit

Duurzame mobiliteit verlaagt het gebruik van fossiele brandstoffen en schadelijke uitlaatgassen. Verkeersveiligheid, verbetering van de doorstroom van verkeer en de stimulering van fiets- en openbaar vervoer zijn stappen op weg naar duurzame mobiliteit. Duurzame mobiliteit zorgt voor een gezondere en veiligere leefomgeving en een betere bereikbaarheid van Alphen aan den Rijn, de regio en de omliggende gebieden.

Wat heeft Alphen aan den Rijn de afgelopen jaren gedaan (doelen en acties)?

-
1. Duurzame mobiliteit levert grote bijdrage in transitie naar duurzame brandstoffen en elektrisch rijden
-
2. Tenminste 5% meer fietsgebruik in 2020

Vragen voor de raad:

- i. Hoe sterk willen we als gemeente de mobiliteitskeuze van inwoners en bedrijven beïnvloeden?
- ii. Waar liggen de mogelijkheden tot invloed op de mobiliteitskeuze? Dus wat valt binnen en buiten onze invloedssfeer?
- iii. Hoe kunnen we zorgen voor verduurzaming van het privé, collectief en logistiek vervoer?

4. Duurzaam ondernemen

Bedrijven hebben een duurzame energiehuishouding, logistiek en grondstoffenbeleid. Innovatie die met de transitie naar een circulaire economie gepaard gaat levert naast milieuwinst ook extra banen op en vergroot de concurrentiekracht van ondernemers. Alphen aan den Rijn is een aantrekkelijke vestigingslocatie voor bedrijven in de circulaire economie en de Biobased Economy (BBE) waarin gewassen en organische reststromen verwerkt worden tot materialen, chemicaliën, medicijnen, transportbrandstoffen en energie (elektriciteit en warmte).

Wat heeft Alphen aan den Rijn de afgelopen jaren gedaan (doelen en acties)?

1. Scheppen van een aantrekkelijk vestigingsklimaat voor bedrijven in de circulaire economie en biobased economy
2. Economie van Alphen aan den Rijn in 2050 voor 100% circulair
3. 80% van bedrijventerreinen in 2020 een gemiddelde duurzaamheidsprofiel score van 7
4. Bedrijven participeren in de verduurzaming van bedrijventerreinen
5. Bedrijven leveren een substantiële bijdrage aan de energiebesparingsdoelstelling van 1,5% per jaar
6. Minimaal 3 pilotprojecten met bedrijven waarin hergebruik wordt gerealiseerd

Vragen voor de raad:

- i. Hoe zorgen we in Alphen voor een aantrekkelijk vestigingsklimaat voor duurzame ondernemers?
- ii. Hoe kunnen we bedrijven stimuleren tot duurzaam ondernemen?
- iii. In hoeverre voelen duurzame ondernemers zich gefaciliteerd door onze gemeente?
- iv. Denken wij als gemeente voldoende na over welke type bedrijven wij wel of niet willen aantrekken?

5. Klimaatadaptie & Green City

Groen en water zijn essentieel voor een aantrekkelijke en gezonde leefomgeving. De openbare ruimte in de wijken nodigt uit tot beweging en recreatie. Bestaande wijken zijn klimaatbestendig gereconstrueerd. Bij nieuwbouw is een klimaatbestendige inrichting van de wijk leidend voor de stedenbouwkundige opzet. De gemeente ondersteunt burgerinitiatieven om de openbare ruimte te vergroenen, te ontstenen, water te bergen in de bodem, op daken en onder gebouwen en stadslandbouw te ontwikkelen op braakliggend terrein. Het buitengebied is goed ontsloten met fiets- en wandelpaden.

Wat heeft Alphen aan den Rijn de afgelopen jaren gedaan (doelen en acties)?

-
- 1. Alphen in 2030 een klimaatbestendige gemeente, bestand tegen overstromingen, wateroverlast, verdroging en bodemdaling
-
- 2. Voorkomen van hittestress en stedelijke hitte-eilanden
-
- 3. Inrichting van openbare ruimte stimuleert spelen en beweging
-
- 4. Behoud en uitbouw van bomenbestand
-
- 5. Bijvriendelijke inrichting van bermen en groenstroken
-
- 6. Meer stadslandbouwinitiatieven
-
- 7. Toename aantal groene daken en groene gevels

Vragen voor de raad:

- i. In hoeverre speelt duurzaamheid en leefbaarheid een centrale rol bij de inrichting van onze stad?
- ii. In hoeverre hebben wij inzicht in de gevolgen van klimaatveranderingen voor onze leefomgeving en openbare ruimte (bijv. voor waterhuishouding)?
- iii. Houden wij als gemeente voldoende rekening met de gevolgen van klimaatverandering voor onze leefomgeving?

6. Duurzame scholen en verenigingen

Duurzaam denken, handelen en organiseren is voor de volgende generaties normaal. De basis wordt gelegd in het onderwijs waar jongeren tijdens de lessen, het schoolgebouw en de omgeving van de scholen en verenigingen duurzaamheid concreet ervaren.

Wat heeft Alphen aan den Rijn de afgelopen jaren gedaan (doelen en acties)?

-
1. School- en verenigingsgebouwen worden energieneutraal
-
2. Verenigingen en scholen nemen zelf het initiatief tot verduurzaming

Vragen voor de raad:

- i. Hoe kunnen wij initiatieven van scholen en verenigingen t.a.v. duurzaamheid stimuleren?
- ii. In hoeverre voelen scholen en verenigingen zich gestimuleerd en gefaciliteerd bij hun initiatieven?
- iii. Willen wij als dat nodig is voor deze doelgroepen subsidie beschikbaar stellen?

7. Duurzame gemeentelijke organisatie

In de transitie naar een duurzame samenleving vervult de overheid een voorbeeldfunctie. Het gemeentelijke vastgoed is verduurzaamd, het energieverbruik beperkt en de resterende energiebehoefte wordt duurzaam opgewekt. Alle afdelingen zijn doordrongen van de duurzaamheidsgedachte en duurzaamheid is leidend in alle beleidsmaatregelen van de gemeente.

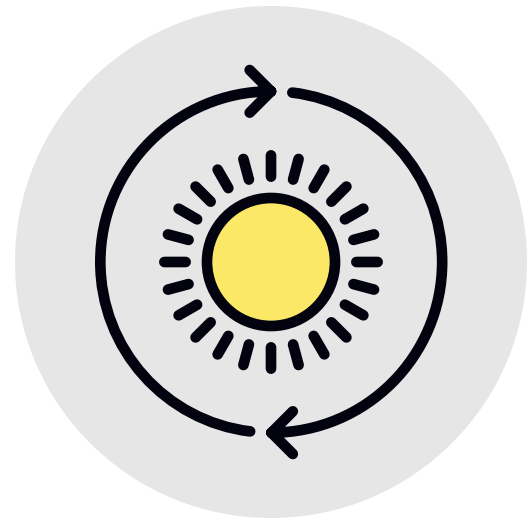
Wat heeft Alphen aan den Rijn de afgelopen jaren gedaan (doelen en acties)?

-
1. De gemeente geeft goede voorbeeld en is (ten opzichte van bedrijven en andere organisaties) koploper in duurzaamheid
.....
- 2. Alleen nog maar tenminste energieneutraal bouwen bij gemeentelijke plannen en projecten in 2018
.....
- 3. Gemeentelijk vastgoed in 2025 energieneutraal
.....
- 4. Vergroenen van gemeentelijk energieverbruik met meer lokale of regionale duurzame opwekking. Energie wordt al 100% groen ingekocht
.....
- 5. 100% duurzaam inkopen in 2020

Vragen voor de raad:

- i. In hoeverre is duurzaamheid leidend binnen alle facetten van onze gemeentelijke organisatie, ook als de kosten hierdoor hoger zijn?
- ii. In hoeverre is duurzaamheid leidend in onze beleidskeuzes?
- iii. Kortom, doen wij zelf genoeg aan duurzaamheid?

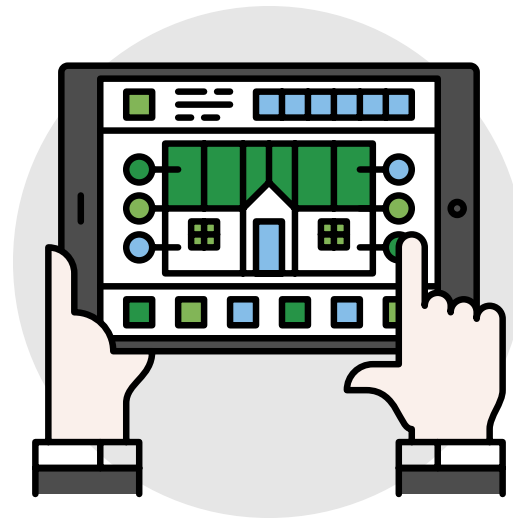
Wat zijn de uitdagingen voor Alphen aan den Rijn?

Forse inzet op duurzaam opwekken

Momenteel is in Alphen aan den Rijn 8% van de energie duurzaam opgewekt. De ambitie is dat in 2020 minimaal 14% van het energieverbruik bestaat uit duurzaam opgewekte energie. Studies wijzen uit dat er grote potentie is voor opwekking van wind- en zonne-energie in Alphen. Het is niet voor niets een van de twee speerpunten van de duurzaamheidsversnelling.

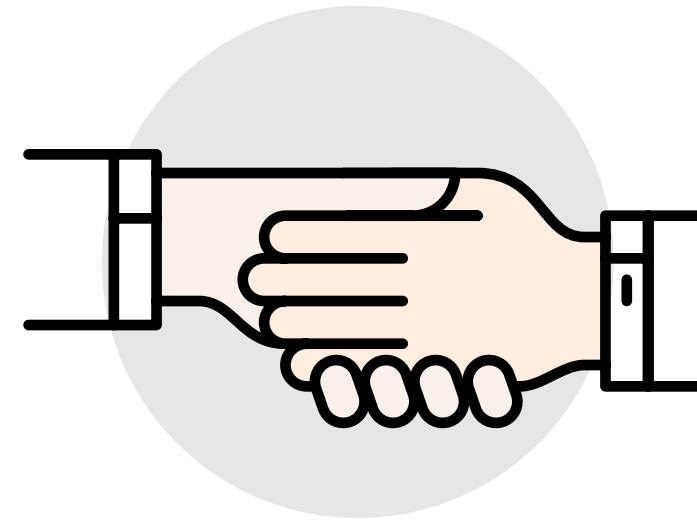
De provincie geeft vanuit de Visie Ruimte en Mobiliteit (VRM) echter weinig ruimte voor windmolens en zonneweides vanwege de ligging van Alphen middenin het Groene Hart. Er ligt voor politiek en bestuur een grote uitdaging om de provincie ertoe te bewegen Alphen meer ruimte te geven voor de aanleg van windmolens en/of zonneweiden.

Monitoren van duurzame (gedrags) verandering

Alphen zet vanuit het Actieprogramma Duurzaamheid fors in op communicatie en bewustwording bij organisatie en samenleving. Een belangrijk focuspunt voor de raad is om in de komende jaren te monitoren of de gewenste (gedrags)verandering ook daadwerkelijk plaatsvindt.

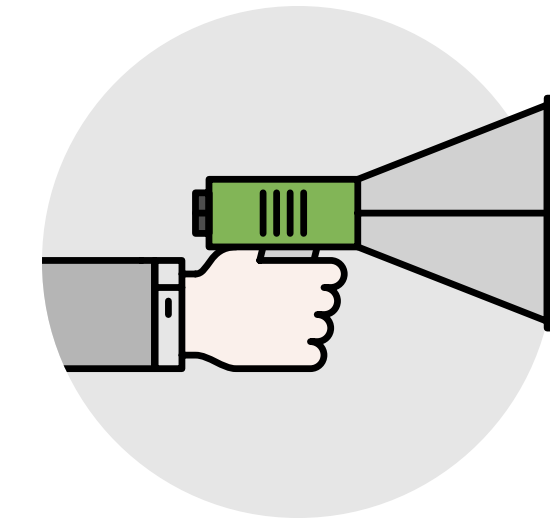
Zo geeft de Belevingspeiling onder andere inzicht in de veranderbereidheid en eigen activiteit van inwoners en hun bekendheid met het aanbod van de gemeente (o.a. duurzaamheidsleningen).

Actief werken aan positie in de regio

De energietransitie is een opgave die vaak het beste op regionale schaal uitgevoerd kan worden. Alphen participeert in twee regio's: Holland-Rijnland en Midden-Holland. De gemeente ziet zichzelf als scharnierpunt en verbindende schakel tussen beide regio's. De gemeente kan nog meer investeren in de regionale samenwerking, want er liggen grote kansen voor ruimtelijke uitwisseling (locaties voor o.a. windmolens en zonneweiden), kennisuitwisseling en gezamenlijke lobbykracht richting Provincie en Rijk.

Alphen heeft hierin twee uitdagingen. Ten eerste om te zorgen voor goede afstemming tussen de energiestrategieën van beide regio's. Ten tweede om niet te verzanden in een té groot netwerk en overlegcircuit en de focus te houden op de noodzakelijke acties.

Lokale 'energie' beter benutten

De duurzaamheidsopgave kan de gemeente niet alleen aan. De gemeente spreekt ook nadrukkelijk uit om het samen met lokale partijen te doen. De ervaring is echter dat lokale initiatieven regelmatig te weinig gehoor of opvolging vinden bij de gemeente. Zij stuiten op onkunde, onbegrip of een gebrek aan capaciteit. Als zij betrokken worden, wordt dit meer ervaren als het absorberen van kennis ("ophalen").

Het besef lijkt onvoldoende aanwezig dat juiste deze early adaptors nodig zijn om de gewenste beweging en versnelling in te zetten. Een belangrijk focuspunt voor de aankomende transitiearena's is dat de gemeente de actieagenda écht samen met lokale partijen gaat bepalen en lokale initiatieven beter faciliteert.

Afvalscheiding onder de loep nemen

De ambitie is dat in 2020 75% huishoudelijk afval gescheiden is. Daarbovenop is de ambitie om in 2025 afvalvrij te zijn. In 2016 heeft de raad besloten om vooralsnog geen diftar (inwoners betalen voor de hoeveelheid afval die ze aanbieden) in te voeren.

Alphen aan den Rijn werkt nu met een afvalpas (inwoners betalen ongewijzigde afvalstoffenheffing). In 2018 wordt het afvalstoffenbeleid en de afvalpas geëvalueerd. Met het oog op de duurzaamheidsambities ligt hier een belangrijk besluitmoment voor de raad.

Top 5 aandachtspunten voor de komende raadsperiode

1. Forse inzet op duurzaam opwekken

2. Monitoren van duurzame (gedrags)verandering

3. Actief werken aan positie in de regio

4. Lokale 'energie' beter benutten

5. Afvalscheiding onder de loep nemen

Top 10 van vragen voor de raad

1. Bereiken we alle inwoners (ook sociale minima) met onze duurzaamheidsopgave en communicatie?

2. Hoe laten we duurzaamheid een fundamentele rol spelen in beleidskeuzes?

3. Hoe zorgen we dat Alphen aan den Rijn een energietransitie maakt?

4. Hoe gaan we om met grootschalige energieopwekking?

5. Hoe kunnen we de Alphenaren écht meekrijgen in de energietransitie?

6. Hoe kunnen we de Provincie zover krijgen dat de ruimtelijke kaders verruimd worden?

7. Welke alternatieven zijn er als de mogelijkheden voor zonne- en windenergie beperkt zijn?

8. Welke wijken kiezen we om als eerste van het aardgas te halen?

9. Welke investeringen doen we in de infrastructuur van de stad (bijv. Smart City, netwerk energiedistributie, fietsinfrastructuur en voorzieningen voor zero-emissie voertuigen)?

10. Hoe kunnen we klimaatadaptie op de schaal van de regio aanpakken?

Leesvoer voor verdieping

Gebruikte documenten

1. Van A naar D: Alphen aan den Rijn op weg naar duurzaamheid (2015)

2. Spoorboekje van A naar D: werken aan het (duurzaamheids)spoor (2015)

3. Actieprogramma Duurzaamheid 2018-2020 (2017)

4. Initiatiefvoorstel “Doorbraakplan voor een Duurzaam Alphen op weg naar 2050: een groene stad met lef!” (2017)

5. Energieakkoord Holland Rijnland 2017-2025 (2017)

6. Energiestrategie Midden-Holland (2017)

Interviews

1. Wietske Romijn (duurzaamheid en milieustrategie)

2. Dico Kuiper (Ecopark)

3. Sven Thorissen (strategisch advies stadslandbouw)

4. Taco Noordenbos (beheer en openbare ruimte)

5. Ad Faasse (Groene Hart energie)

6. Jeroen Ververs (strategisch beleidsadviseur duurzaamheid) van Holland Rijnland

7. Ruth Noorduynd (beleidsadviseur duurzaamheid) van de ODMH